

Галіна (Багданава Галіна)

Сакрамэнта

Апавяданні. Аповесці

Усе правы абаронены. Ніякая частка гэтага выдання не падлягае адлюстраванню, капіяванню, захаванню ў базах дадзеных альбо пошукавых сістэмах, распаўсюджванню любымі магчымымі сродкамі і спосабамі без папярэдняга пісьмовага дазволу праваўладальніка.

Багданава, Г.

Сакрамэнта / Галіна (Галіна Багданава). — Мінск: Медысонт, 2010. — 308 с. / — (Бібліятэка Саюза беларускіх пісьменнікаў «Кнігарня пісьменніка», вып. 9.)

ISBN 978-985-6887-77-5

Новая кніга Галіны (Галіны Багданавай) — гэта шчырая споведзь перад сабою і перад чытачом пра наш час, пра вечныя пераўтварэнні кахання ў жыцці і вобразным свеце мастацтва.

© Галіна (Галіна Багданава), 2010

© ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў», 2010

© «Медысонт», 2010

© Распаўсюджванне. ТАА «Электронная кнігарня», 2016

1. Вандроўкі па-за часам.

Профіль на пяску

Ля вытокаў салярных знакаў

Аслепленая сонцам. Сонцам і болем. Таму што нарадзіць дзіця не толькі прыемна, але і балюча. Доктар, што зазірнуў да нас у палату, як і мы, быў аслеплены сонцам і, да таго ж, быццам аглух. Хаця, здавалася, стагналі, енчылі ад болю нават паныблакітныя сцены.

— Чаго вы ўсе крычыце?! — усміхаўся ён у вусы. — Сёння ж ва ўсіх вас свята. Сёння ж для кожнай з вас самы радасны і сонечны дзень. У вашых сем'ях у гэты дзень цяпер штогод будзе свята.

Свята — значыць святое. Асвечаная, спавітая хваляваннем і радасцю Таямніца. Я й цяпер да драбніц памятаю той сонечны дзень. Калі ў радзільнай зале, падарыўшы свету сына, я зараз жа забылася на боль, перастала адчуваць яго. Адзінае, напружана ўслухоўвалася і не чула чаканага сынава голасу. А мяне ўжо змусілі праваліцца ў бездань наркатычнага сну. Трэба было мяне падрамантаваць, каб праз год я здолела вынасіць і зноў, скрозь боль, быць аслепленай сонцам і нарадзіць яшчэ аднаго сына. Падарыць сабе і свету яшчэ адно свята.

Яшчэ адну Таямніцу. Але да гэтага яшчэ далёка. Пакуль што мяне змусілі забыцца, заснуць, ператварыцца ў бязвольную знямелую субстанцыю.

Мяне паглынула бязважкасць, бяздонны калодзеж у нікуды. Ён зацягваў мяне, ці ўжо й не мяне... І там, у глыбіні, у часавай бездані я зноў была аслеплена сонцам, сонцам, якое люстравалася ў ціхай павольнай рачной плыні, награвала мяккі, амаль белы пясок, падсвечвала смарагдам росную траву, аплятала жывым, пульсуючым павуціннем бурштынавых ценяў гонкія хвоі, лашчыла мяне і ...майго сына. А ён, мой сын, ужо падлетак, таму не зусім голенькі, а, так было прынята ў нашым племені, у набедранай павязцы, нешта засяроджана маляваў на вільготным пяску. На мне таксама была набедраная павязка, дакладней, кароценькая спаднічка з папаратніку. Даўжэйшую, з поўсцю, я пакідала на халады. На грудзях прыемна ласціліся, студзілі мяне мае любімыя бурштынавыя пацеркі, сонечныя кропелькі з татэмам племені –іклам нашага агульнага пра-прашчур – сівога ваўка. Налета і майму сыну дадуць такія ж. Але ў мяне воўчы ікл асаблівы, на ім ёсць таемны малюнак – кружок з кропачкай пасярэдзіне, маленькае «вочка», сонечны знак. Ён набліжае мяне да сонца, саграе, надае сілы. Пакуль што гэты таемны сонечны знак ратуе і мяне, і майго сына.

Так будзе да наступнага лета. А далей мой сын сам будзе тварыць сваё жыццё і яго будзе ахоўваць ягоны ўласны татэм. А яшчэ сілы нам з сынамі надаюць зёлкі. Мяне навучыла разбірацца ў іх мая бабуля. І цяпер нават Відушчая, і тая карыстаецца маімі парадамі, і маімі зёлкамі. Галоўнае, сабарць і высушыць іх у пару, у самую іх пару, калі яны ўжо назапасілі і прагнуць перадаць сваю сілу.

Зараз я толькі што выйшла з лесу. І расклала на траве цэлы ахапак зёлак. Перабярэ і пакладу сушыць. Больш за ўсё, як заўжды, святаянніку, мноства прамяністых, нават на дотык цёплых кветчак. Цёплых... Ці, можа, мне гэта толькі здаецца?

— Ай! — гукнула я сына.

Ён як бы і не пачуў. Што ж, я не крыўдую. Я ведаю, мілы мой Ай, калі ты пачынаеш маляваць, ляпіць ці выразаць з косці, забываешся на ўсё. Мне здаецца, што калі ты малюеш ці выразаеш звер, то найве чуеш ягоны рык ці тупат, чуеш, як наганяюць яго паляўнічыя. А калі гэты звер не драпежнік, а які-небудзь высакародны алень, які зусім знясілеў, які задыхаецца і восьвось упадзе... Тады ты, калі ўжо выпушчаная найлепшым нашым паляўнічым страла кранае прыгожае, гнуткае цела жывёлы, раптам, як усемагутны Стваральнік, выхопліваеш алень зпад стралы. З рэальнасці — у сон, у мрою. А з мроі той

нараджаецца выразаны з косці, жывы на дотык вобраз.

Тваіх касцяных і драўляных аленяў шкадуюць забіваць нават тыя, хто мусіць настроіцца на паляванне, мужчыны, якія выконваюць магічны танец і па традыцыі пускаюць стрэлы ў зробленых з косці, дрэва, ці намаляваных звяроў. Відушчая заўважыла гэта. І цяпер, калі бярэ ў рукі чурыngu, каменную пласціну, на якой высечаны зразумелыя толькі ёй рысачкі і кропкі (паводле іх яна каменем аб камень выстуквае для ўсіх рытм), дык вось, цяпер, калі яна бярэ ў рукі чурыngu, то кладзе паляўнічым не тваіх звяроў. А тых, якіх калісьці выразаў твой бацька. Баіцца, што мужчыны пашкадуюць твае выявы, не стрэляць, не патрапяць у іх, і паляванне будзе няўдалым.

Ты, ведаю, крыўдуеш, нервуешся. А я ўпотаі вельмі табой ганаруся. Стварыць тое, што спыняе стралу, значна цяжэй, чым тое, што яе прыцягвае. Забіваць у нашым племені ўмеюць усе. Шкадуюць адзінкі. Ты ж, мой сын, твае звяры, вы здолелі расчуліць усіх, нават самых жорсткіх.

А калі летась цябе, Ай, дзеля выпрабавання ўпершыню ўзялі на паляванне і ты, разам з усімі высачыў аленя, старэйшыя, як мне потым раскавалі, хацелі саступіць, даць табе стрэліць першаму. І ты, стаіўшыся ў кустах, ужо заклаў стралу, нацягнуў цецяву, але ў апошняя

імгненне перадумаў, спыніўся і ўвогуле адкінуў стралу убок. І тады адразу стрэлілі трое з тых, хто заўжды напaгaтoвe, стрэлілі і смяротна паранілі алeня. І разам з алeнeм упаў на тpaвy ты, мой Ай. Так расказвалі мнe мужчыны. Ты тады лeдзь нe страціў прытoмнaсць. А пoтым так плакаў, кідаўся, крычаў пa нaчax, штo мнe дaвлялoся адпoйвaць цябe зёлкaмі. І наш Гaлoўны, Вaжaк, пaглядаючы нa цябe, тoлькі ківаў гaлaвoю: — Нічoгa нe пaрoбіш, бyдзe, як бaцькa, мaстaкoм.

А мы, жaнчыны, дaўнo вeдaлі, штo ты нe тaкі, як усe, штo ты нeзвычaйны. Мoжнa бoлo і нe бpaць цябe нa пaлявaннe, нe пpaвляць. Нapaдзіўся ты, абкpучаны пyпaвінaй, і цябe лeдзь уpaтaвaлі, лeдзь пpымусілі пaдaць гoлaс, зaкpычaць. І ты нe кpычaў, як усe дoўгa і нyднa «Аaaa-aaaa-aaa!», нe aгyкaў, ты кpыкнyў гyчнa і рaз усягo: «Ай!». Відyшчaя, кaжyць, як тoлькі дaзнaлaся пpa тoе, як ты нapaдзіўся, адpaзy скaзaлa, штo ты бyдзeш нe тaкі, як усe. Штo вьaлікі дap тaбe бyдзe дaдзeны: дap лячыць aбo мaлявaць. А я цябe тaк і нaзвaлa — Ай.

Ты з'явіўся нa свeт нa сaмым пaчaткy лeтa, кaлі сoнцa зaткaлa зьмлю зeлянінaй і квeткaмі, кaлі ўсё нaвoкaл, вiтaючы твaё з'яўлeннe, спьaлa і тaнчылa. І дзіўны салoдкі квeткaвы вoдap кpужыў мнe гoлaў, хмяліў дa сaмaзaбьця.

Алe ж усe вeдaюць, вaжнa нe тoлькі, як і

калі чалавек быў народжаны, але і як, калі быў зачаты. Мы з бацькам прадвырашылі тваё з'яўленне ўвосень. Цёпла было, цёпла і парна. Грыбоў — не сабраць. Баравікі. Белыя, чаранагаловікі. Тыя, што растуць пад дубамі і ў хваёвым бары. Сярод грыбоў трапляліся і тыя, якія можна есці не варыўшы. Мы з тваім бацькам мелі кожны свае грыбныя мясцінкі, і цягалі грыбы кашамі. Ды толькі не спяшаліся браць. Любаваліся. І там, у лесе. І потым, калі перабіралі. Кожны ж грыбок непаўторны. Кожны грыбок — адкрышцё. Адкрышцё прыгажосці. Мяккі вільготны мох, а ў ім моцная, пругкая ножка, гладзенькі капялюшык... І нашыя пацалункі там, у засланым цёплым туманам, росным, засыпаным апалаю лістотай, ігліцай восеньскім лесе, тыя пацалункі таксама былі для нас адкрышцём, якое вяло да разгадкі таямніцы зачацця, твайго зачацця, Ай. Так дождж лашчыць зямлю, каб узгадаваць кінутае ў яе зерне. Колер зярнятка, колер семені, колер малака. Наш колер. Ён ёсць нябеснае святло, наша повязь з небам.

А зімою, калі, Ай, я напэўна ўжо ведала, што ты ёсць, што ты будзеш у мяне, мы з тваім бацькам сядзелі ля вогнішча ў нашай вялікай, складзенай з мамантавых костак і зацягнутае па версе звярынымі, воўчымі шкурамі хаціне. І было чуваць, як захлапаецца снегам завея і выюць ваўкі. Усе паснулі. А мы з табою,

здаралася, і ўсю ноч сядзелі ля вогнішча. Я шыла, а твой тата выразаў з костак звяроў, тых самых, якіх і цяпер Відушчая кладзе на зямлю падчас танца мужчын, што выпраўляюцца на паляванне. Паляўнічыя, калі хочуць упаляваць звер, мусяць спачатку патрапіць стралою ў яго выяву. Ды ты гэта ведаеш.

А яшчэ твой бацька ляпіў, выразаў, выбіваў з каменю жанчын, якіх мы завём — Маці або Рода.

Ты шмат разоў бачыў іх, яны стаяць ці ляжаць амаль у кожнай хаце, на невялікім узвышэнні. З нашаю Родай, ты, калі быў малы, нават гуляўся. А ў Відушчай захоўваецца самая вялікая Рода. Яе таксама выбіў з каменю наш бацька.

У яе крутыя клубы, круглы, як гарбуз, зад, чэрава, у якім зручна будзе дзіцятку. Грудзі — кожная па яблыку. Усё самае сакральнае ясна пазначана. Наша Рода, тая, што ляжыць у нас, касцяная, крыху меньшая. Але ў яе таксама вялікі акруглы зад і грудзі па яблычку. Адноўчы, ты яшчэ малы быў, патрымаў яе ў руках, паглядзіў і запытаўся: — А чаму ў яе няма вачэй? Твару зусім няма. Уся галава — і ззаду, і спераду — рысачкі, рысачкі, кропачкі. Ізноў рысачкі.

— Твар, Ай, пазначаць нельга, — паспрабавала я патлумачыць. — Твар, вочы ёсць толькі ў жывых. Так казаў твой тата. А яму пра

тое сказалі наш Галоўны і Віддушчая. Гэтыя жанчыны, Роды — знак, сімвал урадлівасці, знак плоднасці. Каб у каласках было шмат зярнятак, а на яблыні — яблычкаў. І ў цябе, Ай, з'явіліся брацікі і сястычкі. Вялікае чэрава ў яе для таго, каб вынасіць дзіця, а вялікія грудзі, каб потым выкарміць.

— Але ж ты не такая, — сказаў ты, Ай, і зірнуў на мяне...

Так, як калісьці ў цёплым грыбным восеньскім лесе глядзеў на мяне твой тата. У цябе, як і ў яго, вялікія шэра-блакітныя вочы. Але не, нават па колеру яны ў цябе цяплейшыя. Не як сцюдзёная крынічная вада, а як мяккая павольная рачная плынь. І гэтая плынь лашчыць мяне, люляе. Заварожвае... Адноўчы, калі я прыбірала ў хаце і ўзяўшы ў рукі Роду, пра нешта задумалася, ты раптам сказаў: — Калі я вырасту, абавязкова намалюю ці не, выражу твой твар, мама. Ты ўсміхнуўся, а я спужалася. Паклала Роду на месца. Добра, што ў хаце нікога не было. Усе пайшлі на паляванне. А каб хто пачуў, нават за словы маглі пакараць. Рода мусіць быць без твару. Яна — толькі пасудзіна, змяцілішча нябеснага, сонечнага святла. У яе не може быць твару.

Гэтая наша Рода — апошняя з тых, што паспеў выказаць твой бацька тою сцюдзёнаю зімою, калі я насіла цябе, мой Ай, у сабе. Маё цела было для цябе надзейнаю хованкай і ад

халаду, і ад голаду. Тою зімою маё цела было для цябе, як сонца, сонечнае святло для ўсіх нас. Яно таксама аберагае нас, ахоўвае.

Ты, пэўна, ніколі не звяртаў на тое ўвагі, але сёння я абавязкова табе гэта пакажу. У нашай Роды не проста пупок — кропачка, абкружаная лініяй. Сонечны знак. Такі самы, як на іклы Сівога ваўка, які я заўжды нашу на грудзях. Бацька пакінуў нам Роду з гэтым знакам наўмысна. Каб сонца бараніла нас.

Я памятаю, як твой бацька выказаў гэты знак. Выказаў і паказаў на мой живот, дзе ўжо раз-пораз ты тупаўся, латашыў ножкамі. Дзіця ў чэраве маці, як усе мы пад покрывам сонечнага цяпла. Бацька любіў усё пазначаць такімі сонечнымі знакамі. А аднойчы ён такі кружок з кропачкай намалёваў палачкай на снезе. А да яго дадаў галоўку, ручкіножкі і на мяне паказвае, маўляў, я цяжарная, падобная на сонца. Для цябе, да нараджэння, сонцам, ахоўваю абалонкай была я, твая мама.

Прыйшла вясна, пацяплела. Снег сышоў. І твой бацька па загаду галоўнага і Відушчай, пакуль мужчыны ўзаралі, а потым разам з жанчынамі засеялі поле, мусіў вылепіць з гліны, самай тлустай глебы, — Роду, як заўжды з крутымі гладкімі клубамі і грудзямі па яблыку. І... Сёння, Ай, увечары, ля вогнішча, калі ўсе лягуць спаць, я адкрыю табе адну таямніцу. Бацька тою вясною парушыў табу, зрабіў тое,

што цяпер, я адчуваю, па вачах тваіх бачу, задумаў зрабіць ты... Ён тады вылепіў Роду з тварам, маім тварам. І яна, я праз яе перадала сілу свайго цела зямлі. Каб і яна, зямля, радзіла. Дождж амыў зямлю. І з двух маіх зярнятаквачэй таксама выраслі каласкі. Мне дасюль не дае спакою тое, што з маіх, пазначаных зярняткамі вачэй выраслі каласкі.

Калі ты з'явіўся на свет, сонца яшчэ не паспела ім перадаць свой залаты колер, але яны, убіраючы нябесную і зямную вільгаць і сонечнае цяпло, набывалі малочную спеласць і зелянелі, як... мае вочы. А побач красавалі васількі. Не яркія, светлаблакітныя, халаднаватыя. Жывыя. Як бацькавы вочы.

Ніхто мне так і не паказаў, дзе ягоная магіла. Спачатку мне казалі, што твой тата выконвае нейкае таёмнае даручэнне і яго нельга трывожыць. Калі ты нарадзіўся, я папрасіла Відушчую паклікаць твайго тату, а яна строга папярэдзіла: — Забудзься на яго. Ён парушыў табу. Пакуль ты была цяжарная, мы не хацелі цябе трывожыць. А цяпер ведай: ён вылепіў Роду з тваім тварам і тваімі вачыма. І яго ніколі больш не будзе ў нашым племені.

Ні слёзы мае, ні просьбы паказаць хаця б, дзе яго магіла, нічога не далі.

— Ён пайшоў да сонца, — сказала Відушчая.

З таго часу нашае племя жыве без мастака. У нас змяніліся тры Галоўных, Відушчая з

моцнай жанчыны ператварылася ў нямоглу старую. Аслепла. У нашага племені цяпер сляпая Відушчая. А мастака так і няма. Відушчая ўпэўнена, што ты хутка зможаш стаць нашым мастаком. Толькі для гэтага табе трэба навучыцца выразаць аленьяў, ад якіх не будуць адварочвацца стрэлы, якіх не будуць шкадаваць, якіх з лёгкім сэрцам заб'юць паляўнічыя падчас рытуальнага танца, каб потым паўтарыць усё на паляванні. Толькі ж хіба можна забіваць з лёгкім сэрцам?

— Ма!

Я злякнулася. Я забылася, што перабіраючы зёлкі, гавару, шапчуся сама з сабою...

— Ай, ты клікаў мяне?

— Хадзі сюды, нешта пакажу!

Пакінуўшы зёлкі, я пайшла бліжэй да ракі.

Пясок яшчэ вільготны, пругкі, несыпучы, зацалаваны сонцам, ужо пацяплеў. Але на ім заставаліся сляды. І на гэтым светлым, амаль белым пяску аднымі лініямі, тонкімі, лёгкімі, як птушыныя пёркі лініямі быў выпісаны жаночы твар, так, як калі на жанчыну глядзець збоку. Высокі лоб, глыбока пасаджаныя вялікія вочы. Прамы, з ледзь заўважнаю горбінкай нос, тонкія вусны, мяккі падбародак. Даўгая лебядзіная шыя. Партрэт быў яшчэ няскончаны, яшчэ імклівымі лёгкімі хвалямі клаліся, набягаючы, даўгія, збытаная мае валасы. Але не пазнаць было немагчыма. Занадта доўга разглядала я

сябе сённяя ў вадзе, калі купалася. І вось так, бокам, таксама станавілася. Так меней зморшчынак, чысцейшая лінія. Так прыгажэй.

З хваляваннем, не, маё хваляванне адразу сталася трывогай, жахам, з трывогай і жахам я зноў падыйшла да ракі, зайшла ў ваду. Нахінулася, прыгледзелася і... патанула ў сваім адбітку, у імклівай плыні часу.

... — Група крыві! Якая ў яе група крыві?! — даляцела да мяне аднекуль зверху.

І я чыста інстынктыўна адразу адрэагавала, азвалася: — Першая! Чуеце, першая! — закрычала, як мне падалося, закрычала я на ўсю моц, так, што рэха аглушыла мяне. Але наяве мяне не пачулі. Бо, як потым казалі дактары, гэта быў нават не шэпт, а ўздых. Давялося сабраць усе свае сілы, вынырнуць, пераадольваючы зямное прыцягненне, узяцець, выбрацца з бяздоннага калодзежу часу.

— Першая!

Толькі цяпер яны, здаецца, мяне пачулі. Яны, гэтыя людзі ў белых халатах урэшце рэшт пачулі мой голас, мой крык, які наяве стаўся шэптам.

На твары маім ужо не было маскі з наркозам. І я, аблізнуўшы засмяглыя вусны, спыталася: — А чаму ён не крычыць?

І акушэрка з усяе сілы ляпнула малога па кволенькаму заду.

— Ай! — азваўся мой сын, мой першынец,
— Ай! Ай! Мы ж з ім так і не паспелі сцерці,
затаптаць малюнак.

Там, у глыбіні, па той бок калодзежу часу,
ля ракі, на вільготным, нагрэтым сонцам пяску
засталіся нашыя з сынамі сляды, застаўся мой
профіль. І сонечны знак. Я паспела намаляваць
яго дзеля перасцярогі. Ці можа гэта зрабіў мой
сын... Кружок з кропачкай. Пуп сусвету.
Зярнятка. Дзіцятка ў космасе майго цела.

Прыгожая прыйшла

Тры каханні Неферціці

— Вы, праўда,плылі на тым самым
«Тытаніку»?

Маё пытаннепрыдыханне накалолася на
востры скептычны позірк. Вочы пані Магды
дыхнулi сцюдзёнай прахалодай. Цяпер між намі
нават не лёд, які можна растапіць, а шкло.

— А што Вас так дзівіць? — паціснула яна
плячыма, — Там шмат было малых дзяцей. І
потым... у мяне застаўся дзённік маёй маці. Калі
хочаце, я дам Вам яго пачытаць. Толькі пры
адной умове. Вы не дазволіце сабе нават
падумаць, што мая маці вар'ятка. Я вам
давяраю. І потым, мне хацелася б камусьці
перадаць яе таямніцу. А ў мяне наўрад ці калі

яшчэ будзе пакаёўка з журналісцкай адукацыяй.

— Адкуль вы ведаеце пра маю адукацыю?!
— здзівілася я, — Я ж ва ўсіх паперах праходзіла, як настаўніца...

— Няўжо Вы думаеце, што такая заможная пані, як я, магла пусціць да сябе ў дом чалавека, пра якога не ведала б усё да драбніц? У нас безліч сумленных агентаў. Але не зважаючы на гэты маленькі падман, я палічыла магчымым даверыцца Вам. Вы ж, урэшце рэшт не вінаватая, што газета, у якой шмат гадоў працавалі, зачынілася, і Вам давялося пайсці выкладаць у школу. А калі Вы зразумелі, што грошай не хапае, выправіліся ў Польшчу, у заробкі. Усё разумна. Вам не выпадала прызнавацца, што маеце журналісцкі вопыт. З ім Вас наўрад ці хто захацеў бы прымаць у пакаёўкі. А мне Вы патрэбная. Вам я хачу даверыць мамін дзённік... Там...

«...Самаю геніяльнаю фразай, якую я пачула ад свайго трэцяга мужа, была ўчарашняя, сказаная за сталом у рэстарачыі, так, каб яе пачулі: «Я археолаг. І да сваёй жонкі стаўлюся адпаведна. Чым яна старэйшая, тым большую каштоўнасць уяўляе.» Геніяльна, ці не так? Ды яшчэ, калі ўсведамляеш, што ты, тая самая жонка, амаль на дваццаць гадоў за яго старэйшая. Жыццёвы вопыт — вялікая справа. Але я з самага маленства такая. Усё бачу, усё

чую. Усё адчуваю. Асабліва, калі гэта датычыць тых, каго кахаю ці кахала... І я, нічога не магу зрабіць, заўважыла і запамніла той выразны, палкі пагляд, які пасля вячэры, на адыход, пакінуў мой муж кучаравенькай танклявай спадарожніцы амерыканскага банкіра, з якім ён цяпер вядзе перамовы наконт фінансавання сваіх раскопак у Егіпце.

Гэтай зімою ў Эль-Амарне іхняя экспедыцыя адшукала цэлую скульптурную майстэрню, калі не памыляюся, майстра, які працаваў там, звалі Тутмас. Муж кажа, што гэта першае з вядомых у гісторыі сусветнага мастацтва імя скульптара. Там, у майстэрні, было шмат розных работ. У тым ліку некалькі выяў жанчыны — царыца, якая, так кажуць вучоныя, у новым XX стагоддзі можа набыць сусветную вядомасць. Адзін з яе бюстаў стаіць зараз у мяне на стале, мы ўзялі яго с сабою, яна, як і мы, плыве ў Амерыку. Даўгая выцягнутая шыя, крыху скуласты, вельмі выразны твар, бровыкрылы, задумлівыя вочы... Дакладней, вока. Другое скульптар не дамаляваў. Толькі пазначыў. Ён, як і ўсе егіпцяне, баяўся, каб душа царыцы — «ка» не выйшла з яе жывога цела і не перасялілася ў бюст. Невядома, што сталася б тады з царыцай. На адным з бюстаў быў надпіс: Неферціці. Прыгожая прыйшла. Так перакладаецца яе імя. Выявы гэтай царыцы, як кажуць археолагі, сустараліся і раней, у

рэльефах, роспісах. Але імя было выразна напісана толькі на адным з бюстаў, на тым, дзе ў Неферціці на галоаве высокі царскі галаўны ўбор — ціяра. На бюсце, які мы ўзялі з сабою ў Амерыку, ціяры няма, толькі выступ, на які яна мусіла мацавацца. Можа, скульптар не паспеў яе зрабіць, а, можа, яе адбілі нейкія варвары. І афарбоўка твару ледзь праглядае. Неферціці. Прыгожая прыйшла. Цяпер вучоныя расшыфравалі шмат надпісаў. І ведаюць, што яна была жонкаю фараона Аменхатэпа IV, таго самага, які назваў сябе Эхнатонам (Атон — значыць «сонца») і, кажуць, распачаў вялікія пераўтварэнні.

Мой Джон сёлета адкапаў, адкрыў свету Неферціці. А я нарадзіла яму Магду. Цяпер, калі я трошкі ведаю лёс старажытнаегіпецкай царыцы, і веру ў яе сусветную славу, я, пэўна, магла б назваць сваю дачку Неферціці. А, можа, і не. Магда неяк цяплей, па-польску. Яна таксама плыве з намі ў Амерыку. І цяпер спіць у суседняй каюце, разам з маёй любімай нянечкай, што калыхала і мяне, і майго брата, і маю старэйшую дачушку Сафі, якая, можа й добра, з мужам і сваім маленькім сынам не паплыла з намі, засталася ў Польшчы.

Але зараз не пра тое... У гэтым бэзавым паўзмроку Неферціці здаецца жывою. І мне так хочацца пагаварыць з ёю, пра самае самае патаемнае пагаварыць. Зараз рашуся і пагладжу

яе па шчацэ. ...Якая мяккая, шурпатая, але ўсё адно мяккая ў цябе скура, мілая мая Неферціці, а вока, тваё вока вось зараз так заблішчэла, што мне падалося, з яго пабяжыць сляза, жывая сляза.

Не трэба, не плач. Неферціці. Давай, лепш пагаворым. Як жанчына з жанчынай. Зараз я паспрабую ўсміхнуцца. Як ты. Мякка і іранічна. Вось так. У мяне за плячыма ўсяго некалькі дзесяцігоддзяў. У цябе – вечнасць, але, я ўпэўнена, ты зразумееш мяне... Мне зараз трэба выгаварыцца. Я буду пісаць і прагаворваць тое, што пішу, услых. Для цябе.

Першы мой муж Казімеж цалаваў мне рукі. Так, што ў мяне, дваццацігадовай, ад кожнага ягонага дотыку ўсё ўсярэдзіне сціналася і ветрык, скразняк прабягаў па спіне. У яго былі рудыя, шорсткія вусы, на зіму ён яшчэ адпускаў і бараду, таксама рудую і шорсткую. А вочы ў яго былі ясныя, шэраблакітныя, з хітрынкай і халаднаватым сталёвым водбліскам. Як у сапраўднага паляка. Польскага шляхціца. «Цалую ручкі»...

На жаль, а, можа, і на шчасце, я была не з тых, хто мог надоўга затрымаць ягоную ўвагу. І да мяне, і пасля мяне ён меў многіх, і, як ні дзіўна, пераважна тых, хто зневажаў яго. Мужчыны, цяпер я гэта пэўна ведаю, любяць, каб ім час ад часу рабілі масаж спіны вострымі абцасамі. Гэта іх бадзёрыць. А мне хочацца

глядзець на майго мужчыну знізу ўверх, мяне раздражняе, калі моцныя людзі пачынаюць поўзаць, паруску кажучы «пресмыкацца».

У другога майго мужа П'ера былі чорныя вусы, чорная кучаравая чупрына і гэткія ж, як у Казімежа, шэра-блакітныя вочы, хіба толькі крыху цяплейшыя і замест хітрынкі — бездань даверу. І я баялася, што якая-небудзь жанчына можа проста дзеля самасцвярджэння патушыць гэтае мяккае, цёпалае святло ягоных вачэй. П'ер навучыў мяне кахацца ўсім целам. Калі не чуеш, дзе рукі, дзе ногі, дзе пазванкі. Ці вусны... Калі ты ёсць ён, а ён ёсць ты. І ложка стаецца падлогай, а потым аксамітам, шаўковаю травою, лясным узгоркам. І ўсё патанае ў сонечным, зорным водары траў...

Я нарадзіла яму дачку Сафі.

Але П'ер быў французам, і, на жаль, больш за каханне любіў віно. А потым каньяк. Пазней я дазналася, што ўсе з ягонага роду любілі выпіць, і ўсе надта кепска скончылі.

Самае жахлівае, што ён не памятаў, зараз жа забываўся на ўсё светлае і радаснае з нашага з ім жыцця. І аднойчы, калі прыйшоў моцна п'яны, а я нешта сказала, ён схапіў мяне за рукі і пачаў балюча круціць іх... Пасля гэтага я доўга не магла нічога рабіць. Самае жахлівае ў тым, што вочы П'ера сталі халоднымі, шкляннымі. Я кінула ўсё, забрала Сафі і, пакуль ёй не мінула восемнаццаць, не дазваляла сабе думаць пра

мужчын.

Мы з маёю старэйшаю дачкою выйшлі замуж і нарадзілі дзяцей амаль адначасова. Яна хлопчыка, а я дзяўчынку.

Пра Джона, маё трэццяе каханне, ты яго ведаеш, Неферціці, ён цябе адшукаў, дык вось, пра яго мне гаварыць цяпер балюча. Ён археолаг. Ён раскапаў маю душу, ажывіў маё цела...

І раптам... Гэта сталася сёлета, пасля таго, як ён знайшоў цябе, Неферціці. Ён больш не дакранаецца да мяне, ён халодны, раздражнёны, злосны. І самае балючае, што і мне ён не дазваляе аддаваць яму свае пяшчоту і ласку. Як усё адно хтосьці адваражыў.

Вядома, я не такая, як у маладосці. Пасля родаў мае, яшчэ нядаўна стройныя ножкі распухлі, і вены цяпер нагадваюць рэкі падчас разліву. Я крыху паспраўнела. І на твары з'явіліся зморшчынкі. Але ж рукі... мае рукі, далоні, ты адчуваеш, Неферціці, я зараз адкладу ручку, адчуваеш, якія мяккія ў мяне далоні? А ён, ён не хоча браць з іх ласку... І цяпер, пэўна ж, цешыцца з гэтаю хударляваю жонкай банкіра. А ў мяне... О... Ты б ведала, Неферціці, як у мяне шторанак баляць рукі. Нямае пазваночнік. І рукі нямеюць і баляць, асабліва правая, пачынаецца вось з гэтага, сярэдняга пальца, боль ператварае маю руку, не, цяпер ужо мае рукі ў клешні. Рукі нямеюць,

камянеюць, і я думаю, я ўпэўнена, гэта таму, што ім не дазволена, яны не маюць магчымасці аддаваць цяпло і ласку.

Божа, Матка Боска, але ж ты плачаш, Неферціці... Вочы. Твае вочы і праўда наліліся слязьмі. І ты плачаш разам са мною. Вочы... Вось яно, ад слёз выявілася і другое тваё вока. Зеленаватае, з вялікаю чорнаю зрэнкаю. Не атрымалася ў нас з табою іранізаваць. Заплакалі. І я адчуваю, ты хочаш нешта мне сказаць. Мы зараз пагаворым з табою, пагаворым... Не ведаю, на якой мове. Але мы зразумеем, мы мусім зразумець адна адну... Зразумеем.

Далішу потым... Заўтра.

...Спяшаюся, хачу дапісаць. Хачу, каб потым мае дочки, і асабліва Магда, калі яна вырасце і прачытае... як хочацца, каб яна не паўтарыла маіх і яе, Неферціці, памылак, калі атрымаецца...

Я спынілася на тым, як з вачэй Неферціці паліліся слёзы. Шурпаты камень стаўся пылам. Яе шчокі паружавелі, паярчэлі. І прыдчыніліся пульхныя, чуллiвыя вусны.

— Ты смелая жанчына, — сказала яна ўздыхам, — А я вось не адважылася спраўдзіць сваё трэццяе каханне. Яно так і патанула толькі ўва мне. Зараз у мяне з'явіцца цела, і мы здзейснім падарожжа ў часе. Я запрашу цябе да сябе. У тым доме, доме, які стаіць за мяжою

нашага галоўнага горада, у тым доме, куды Эхнатон выселіў мяне разам з дочкамі і Тутанхамонам. З Тутанхамона, Эхнатон так хоча, калі я ўжо не здолела нарадзіць яму сына, я мушу выхаваць зяця, мужа адной з нашых дочак і будучага фараона. Дык вось, у тым доме ёсць адзін вельмі ціхі дальні пакой. Ніхто нас там не патрывожыць. Давай сваю руку. О... І ў цябе на скуры ўжо расцякаюцца карычневыя плямкі – старэчае рабацінне, прыкмета таго, што пара квітнення скончана...

Яна пагладзіла мяне па руцэ. І мая маленькая далонь сцішылася ў гарачых абдымках яе даўгіх тонкіх пальцаў. І мы пайшлі, паляцелі, і тысячы кіламетраў і тысячы гадоў пераўтварыліся для нас у адноадзінае імгненне. Лёгка салаткаваты водар ахінуў і разняволіў. Мы пераплылі раку часу і выйшлі на бераг яе пакоя. Пераступілі парог і важкая барвовая заслона апала за намі. Тут ніхто нас не патрывожыць.

– Ведаеш, што больш за ўсё мяне ўражае? .. І ты, і слугі, паўз якіх мы прайшлі, стаіце і рухаецеся не ў каноне, а як усе мы, натуральна і проста... – сказала я на зразумелай для Неферціці мове.

– Штошто? А як ты думала, мы павінны рухацца? – перапытала гаспадыня ўжо без слёз, з усмешкаю.

– У каноне. Я столькі бачыла замалёвак з

раскопак. І паўсюль старажытныя егіпцяне ў, як мне тлумачылі археолагі, адзінай дазволенай паставе: галава і ногі ў профіль, тулава ў дзве трэціх, а плечы ў фас. А фараон абавязкова ў некалькі разоў большы за сваіх падданных.

— Сапраўды, нашыя мастакі так і малююць. Але ж гэта не значыць, што мы так ходзім, і што фараоны большыя за іншых.

Ціхі дым лунаў над намі. Гэта быў мяккі водар сандала ці чагосьці надта на яго падобнага. Мы прыселі на лёгкія крэслы, адна насупраць адной. Цяпер была чарга спавядацца Неферціці. А яна маўчала. І ў яе маўчанні блукала гаркота.

У пакоі было шмат сінечы і золата. Сонечны дыск працягваў свае промнідалонькі да найпрыгажэйшай, той, што прыйшла сюды...

— Мяне прывезлі з вельмі зялёнай краіны, краіны, дзе шмат дрэваў і чыстай, празрыстай, жывой крынічнай вады... Мяне прывезлі сюды зусім дзяўчынкай. У падарунак Аменхатэпу III, бацьку Аменхатэпа IV, якога вы ведаеце, як Эхнатона. Аменхатэп III быў воін, моцны воін. І ў яго было шмат жонак. Яны... яны ўсе нядобра прынялі мяне, бо я была зусім юная, свежая і прывезла на берагі велічнага Ніла танцы сваёй радзімы... Тут, сярод гарачых пяскоў і гэтае невыноснае спёкі па вечарах, калі фараон і ягоныя воіны збіраліся на пір, а ў паветры лунала задуха, я танцавала ім танец вады, танец

прахалоды, я прагнула ахінуць іх усіх
прахалодай. Аменхатэп III вельмі любіў
глядзець, як я танцую. А аднойчы пасля танцу
ён падыйшоў, узяў мяне за руку, нахіліўся і
пацалаваў. У мяне ад таго ягонага гарачага
дотыку ногі замлелі і калені падагнуліся.
Аменхатэп III быў такі моцны, і гэтая моц іграла
ў кожным ягоным жэсце, руху, кожным ягоным
кроку і нават у позірку ягоных цёмных агатавых
вачэй. Ён глядзеў зпад броваў, рэзка, уладарна...

Жанчыны такім, як Аменхатэп III,
падначальваюцца без словаў. І я... Але пра гэта
сорамна казаць. Не, мы не паспелі быць разам...
Ён толькі аднойчы нёс мяне на руках.

Неферціці падняла на мяне свае вільготныя
зеленаватыя вочы і абцягнула на каленях
лёгкую, амаль празрыстую, аздобленую
ажурным залатым шывом сукенку.

— Тут па вясне, калі Ніл разлівае свае воды,
адзначалі свята вяртання з падземнага царства
Асірыса, свята адраджэння прыроды.
Аменхатэп III быў як заўжды Асірысам. А Ісідаю
тым разам выбралі мяне. Я не была галоўнаю
жонкай, але Аменхатэп III настояў, каб жрацы
менавіта мяне апранулі Ісідай. Я стаяла на
каленях, на гарачым пяску і аплаквала свайго
мужа Асірыса, я чакала, калі наш сын — светлы
сокал Гор аддасць сваё вока бацьку, і Асірыс
паўстане з мёртвых. Горам быў юны Аменхатэп
IV. Ён назіраў за ўсім, што адбывалася з

вышыні, разам са жрацамі. А жрацы, быццам наўмысна, не выпускалі Асірыса. Я стаяла ўкленчыўшы на гарачым пяску. І колкія гарачыя пясчынкі праз гэтую вось танюткую белую сукенку апякалі мае калені, мае ногі. І сонца сляпіла вочы. Пякло нясцерпна. Я зірнула ўверх. Малады Аменхатэп стаяў між жрацоў, якраз на фоне сонечнага дыска і ягоны сілуэт, чорны, рэзкі, сапраўды нагадваў сілуэт сокала Гора. Ён быў без вока. Ён даўно аддаў сваё вока. Каб вызваліць свайго бацьку Асірыса. Каб высушыць мае слёзы. Каб зямля адрадзілася ад зімовага сну. Чорны птушыны сілуэт на фоне пякучага, нясцерпна пякучага сонца. Гэта апошняе, што я памятаю. Страціла прытомнасць. Мая служанка, мая верная Ія потым расказала мне, што Аменхатэп III вырваўся з рук жрацоў, ушпахіў мяне на рукі і панёс у цень. Я памятаю ягоныя моцныя цёплыя рукі, так бацька калісьці люляў мяне. І яшчэ памятаю прахалоду, паўзмрок храма, зараснікі папіруса, зорнае неба над галавой, смак дажджу. Потым я зразумела, што гэта не папірус, а калоны, і неба не сапраўднае, намалёванае. А ваду ліе на мяне мая служанка... І толькі рукі. Ягоныя моцныя рукі былі праўдай. Ведаеш, што ён сказаў мне тады? «Ты лёгкая, як пёрка...» Як пёрка...

— Археологі расказвалі мне, — перабіла я споведзь царыцы, — што ў Старажытным

Егіпце верылі ў тое, што пасля смерці Анубіс, бог падземнага царства, узважае чалавечую душу. Каб лічыцца бязгрэшным, трэба, каб яна, душа, была лягчэйшаю за пёрка. Анубіса так і малявалі, з шалямі ў руках. На адной чашы – душа, а на другой – пёрка...

– Аменхатэп III пасля смерці не набыў вечнага жыцця. Ягоная душа пераважыла пёрка, – задумліва прамовіла Неферціці, – Ён шмат грашыў. Ён быў воін. Ён забіваў. Ён вымушаны быў забіваць. Але ў яго былі такія моцныя і пяшчотныя рукі...

– А ягоны сын, Аменхатэп IV? – спыталася я. – Цябе ж усе ведаюць, як ягоную жонку.

– Аменхатэп IV быў зусім іншы... Ён менш ваяваў, менш забіваў. Але ён знявечыў, растаптаў маю душу... І я, хоць нарадзіла яму дочак, выхоўваю зяця, наўрад ці змагу дараваць яму...

Неферціці ўзняла галаву. І я пазнала, цяпер вось зусім пазнала яе профіль, высакародны профіль царыцы...

– Але ж у гісторыі вы з Аменхатэпам IV засталіся адною з самых гарманічных пар. Кажуць, што ў многім і дзякуючы табе, Неферціці, фараон Аменхатэп IV увайшоў у гісторыю...

– Ён загахаўся ў мяне з першага погляду... А можа гэта мне толькі падалося. Яго не пускалі на піры, і ён цішком падглядаў за тым, як я

танцюю... Я гэта ведала. Гэта ён першым сказаў мне, што мае танцы нясуць прахалоду... Ён быў чуйным тады. А на тым свяце, калі мяне апаліла сонца, ён, як і я, страціў прытомнасць. І назаўжды затаіў крыўду на жрацоў. Потым, калі пасля смерці бацькі Аменхатэп IV стаў паўнаўладным уладаром, ён раздарыў свой гарэм, і пакінуў сабе толькі мяне. Ён казаў, што я даю яму прахалоду, раблю ўпэўненым, натхняю на вялікія справы. Я дапамагала яму ва ўсім. А ў гарачыя, душныя ночы мы ўзляталі і патаналі адно ў адным, мы блукалі ў глыбінях кахання. Мой фараон здолеў здзейсніць найвялікшыя пераўтварэнні. Ён аддаліў жрацоў і наблізіў да нас сонца. Сам наблізіўся да яго. І яно наблізілася да нас. Цяпер, каб дазнацца волю нябёсаў, можна наўпрост звяртацца да Сонца. Ён стаў Эхнатонам. А я Неферт--Неферт-Атон. Мы пераехалі ў новы горад. Мы пачалі новае жыццё. Эхнатон не быў такім моцным, як ягоны бацька. Але ў яго была воля. І мне прыемна было падначальвацца ёй, гэтай волі. У нас нарадзілася дзве дачкі. А Эхнатон хацеў сына. Але не ў тым была трагедыя. У адну з начэй я зразумела, што яму не трэба ні майго цяпла, ні маёй прахалоды. У яго з'явілася Кія. Смуглявая, скуластая, нахабная. Яна ўмела глядзець так зняважліва, што хацелася збегчы куды падалей. І я пачала наведваць майстэрню юнага скульптара Тутмаса. Яму Эхнатон

даручыў выбіць з каменю нашыя партрэты. І там, у ахутаным дрыготкімі ценямі вогненных блікаў змрочным падвале я моўчкі назірала, як пяшчотна кранае ён мой лоб, мае шчокі, вусны... І разумела, што ніхто ніколі не ахіне мяне гэтакім цяплом і пяшчотай. Мы практычна не гаварылі, нават вачыма не сустракаліся. Але аднойчы Тутмас так зірнуў на мяне... У ягоных цёмных вачах было столькі шчасця і столькі распачы. І я ў тое адноадзінае імгненне зразумела, што ён ведае пра ўсё, пра мой боль, пра Эхнатона, Кію. І я аддалася таму ягонаму гарачаму, палкаму позірку. Мне падалося, што калі я не адвяду вачэй, то зменшу ягоную распач. І хоць на імгненне зраблю яго шчаслівым. І мы ўзляцім, туды, да зораў. Я ўсхапілася, узяла і сціснула ягоную руку. Але ён зараз жа адвёў вочы, і я адчула... Я адчула, што ён... не, нават не сумеўся. Ён не ведае, што яму рабіць. Ён хоча вызваліцца ад маіх рук. Ад майго поціску. Ад майго цяпла. І маёй прахалоды.

Больш я не прыходзіла да Тутмаса. І не бачыла, што ён там зрабіў. Мае партрэты нікому не патрэбныя. Мяне выселілі сюды выхоўваць дочак і будучага фараона Тутанхамона. У ягоным імені — знак жыцця, знак вечнага жыцця і знак сонца. Тутанхамон...

...Дым і вада захлынулі яе і мае ўспаміны...»

След Сапфо

Калядная імпрэсія

Мінуў той час, калі я варажыла. Цяпер мне хочацца самой тварыць цуды. Для тых, каго кахаю, для тых, каго люблю. Але кожны цуд, перш чым спраўдзіцца наяве, прагне спраўдзіцца ў сне. І зноў я хвалюся ў чаканні каляднае ночы, неспазнаных мрояў, якія могуць стацца явай, жаданым святлом, маім паратункам.

...А ён, як заўжды, стомлены, самаўпэўнены, нахабны, сядзіць перада мною, курыць і сам сабе ўсміхаецца.

— Ну, і што табе прывезці з Грэцыі? — пытаецца ён як бы між іншым, нават не зірнуўшы мне ў вочы, і я, шчэ не ведаючы, якую пастку, якую салодкую атруту сама сабе рыхтую, паспрабавала адказаць яму ў тон, таксама самаўпэўненая і нахабная, але збілася, расхвалялася, уздыхнула.

— След Сапфо. Калі будзе, прывязі яе след. Ты ж бачыш, што без кахання, як без святла, я гіну, растаю, бы соль у вадзе.

— Ну, тут я табе нічым не магу дапамагчы, — ён робіцца раздражнёным, нервуецца. — Сама сабе нешта наведумляеш, а потым я яшчэ і вінаваты.

— Мне хочацца, каб мяне, ...каб хоць хто--небудзь мяне разумеў, ці хаця б спрабаваў зразумець...

Я гаварыла, гаварыла яшчэ, але мае словы, бяссільныя, пустым рэхам біліся ў глухія, шэрыя сцены і не знаходзілі, яны ніяк не маглі знайсці выйсця. Мяне ўжо ніхто не слухаў. Мяне не жадалі не толькі чуць, а і проста слухаць. Мой голас звінеў, як надакучлівая муха, і бязвольна ападаў, ападаў у сон, у мой новы сон, дзе я ішла, бегла ўздоўж той самай бясконцай шэрай сцяны і наперадзе ў мяне было не святло, а такая ж самая шэрая сцяна, якая ўсё аддалялася, аддалялася, пасоўвалася то ў адзін, то ў другі бок, утвараючы нешта накшталт бясконцага лабірынту. А за паваротам ізноў ён.

— Паліна, ты не паверыш, але гэтыя грэкі на сваёй туріндустрыі з глузду з'ехалі. Яны сапраўды прадаюць як сувеніры бурштынавыя вочы сваіх архаічных кораў, гэтых каменных дзяўчат, што служылі Афінэ, і сляды, так-так, яны там прадаюць сляды Сапфо.

Ён ізноў сядзеў насупраць мяне, закінуўшы нага на нагу і курыў. Адпачнуўшы, загарэлы, крыху ўзбуджаны, але лагодны. Ён пацяплеў, бо выпіў кілішак прывезенага з Грэцыі мне ў падарунак густога чырвонага віна, і цяпер адчуваў сябе гаспадаром майго лёсу. І гаварыў ён няспешна, пускаючы дым, смакуючы кожнае слова: — Уяві сабе, на востраве Лесбас я купіў

тое, што ты прасіла, я купіў табе след Сапфо, самы што ні на ёсць, сапраўдны след Сапфо...

Я слухала яго, не падымаючы вачэй, слухала і не піла, толькі, прыўзняўшы сваю, поўную шчэ чарачку, задумліва глядзела на свечку, што дагарала на нашым стале, пакідаючы ў крышталі мігатлівы рубінавы водсвет. За вакном захліпалася снегам завая, і не было відаць ні зорак, ні ліхтароў...

— Запалі святло, я зараз табе яго пакажу, — і ён, затушыўшы нарэшце свой недакурак, палез у кішэню пінжака. — Можа, ты спадзявалася, што я прывязу табе след ейнае нагі, але ж гэта каштавала б разоў у пяць даражэй, і ў мяне б тады не хапіла на добрае віно. А так ёсць і след, і віно... Я вырашыў купіць вось гэта, след яе рукі, дакладней, нават не рукі, а яе пальцаў...

І ён дастаў з кішэні і паклаў на стол невялікі кавалачак жаўтлявага мармуру.

— Ведаеш, толькі там, у Грэцыі, я зразумеў, чаму рымскія копіі выглядаюць усяго толькі халоднымі злёпкамі, як ты кажаш, бяздушнымі шкілетамі сапраўднай грэчаскай скульптуры. У Грэцыі мрамур быў іншы, чым у Рыме. Мяккі, сонечны, жывы... Ён нагадвае не халодны снег, а цёплае малако...

— Дзякуй, — шапнула я і ўзяла ў рукі шурпаты, з'едзены марскім ветрам, сапраўды, не белы, а жаўтаваты мрамур, і мае пальцы

міжволі адшукалі, прыпалі да ледзь заўважных, няроўных ямінаксядоў Яе пальцаў.

Мармур быў не шурпатым, і не халодным. Ён быў гладкім і цёплым...

...Сонца садзілася за далягляд і ўжо зза мора, з самае далечыні пасылала мне, ці можа, не мне, а Ёй? Вядома ж, Ёй, Ёй Сонца пасылала свой апошні, ружовы, з зеленаватым водсветам востры промень. Які вось зараз, у гэтае самае імгненне, на яе вачах мусіў патануць у бурштыне, што ў чаканні гэтага дотыку стаіўся, застыў на безыменным пальцы, у адмысловым, дзясочым яшчэ пярсцёнку. Промень патоне і, Яна гэта пэўна ведала, ураз пераўтварыць цвёрды камень у смалу, мяккую, водарную хваёвую жывіцу, якая ўсю ноч, ізноў усю ноч будзе дурманіць яе сваім гаркавым, лясным пахам.

Яна сядзела, Яе рука ляжала на мармуровых прыступках, а Яго не было. Яго не магло быць побач, бо ён быў заняты сваімі справамі. Ён толькі ўваходзіў у жыццё, толькі пачынаў спазнаваць вяршыні радасці і глыбіні смутку... І ёй на ноч заставаліся толькі вось гэтыя, цёплыя яшчэ прыступкі і востры, зеленаваты сонечны прамень, што патанаў у мяккім бурштыне.

Цяпер, калі прыходзіў вечар, ноч, Яна, вядомая, прызнаная ўсімі Паэтка, не брала ў рукі арфу, не ішла да тых, хто хацеў Яе слухаць. Толькі з гадамі Яна зразумела: галоўнае ў жыцці

не тое, каб цябе слухалі, а тое, каб цябе чулі, каб хоць хто-небудзь, уражаны, зірнуў табе ў вочы і ў цябе самой стала сілы адказаць на той пагляд так, каб недзе высокавысока, у цёмнай нябеснай бездані, каб ад аднаго гэтага пагляду ў цёмнай нябеснай бездані нарадзілася новая зорка. Хаця б вунь там. Вунь на тым краёчку цёплага летняга неба. Там яшчэ было месца для гэтае, нікому не вядомае, толькі Яе і Ягонае, толькі для іхняй маленькай, а можа, самай вялікай, самай яркай у Сусвеце зоркі...

Мора ціха шаптала, люляла начны спакой і гэтую іхнюю, яшчэ не народжаную зорку.

Дзіўна, толькі цяпер, калі дзеці падраслі, калі Яна нарэшце выканала прызначаную кожнай жанчыне зямную місію, калі Ейныя вершы птушкамі разляталіся па ўсёй Грэцыі, Яна востра, як ніколі, востра адчула, што нешта яшчэ не спраўдзіла, нешта вельмі важнае яна яшчэ не здзейсніла на гэтай Зямлі... Ёсць Нехта, хто можа пачуць, хто можа зразумець Яе, і Яна яшчэ не сказала, не выказала светлай радасці, шчасця свайго проста ад таго, што Ён нарадзіўся, што Ён прыйшоў на гэтую Зямлю і нават ашчаслівіў Яе сваёй сустрэчай, сваім паглядам, усмешкай, ціхім словам...

Яна добра, Яна выдатна памятае, калі, як Ён упершыню зірнуў Ёй у вочы. З таго імгнення, з таго пагляду, калі робіцца цяжка, невыносна, калі хто-небудзь крыўдзіць Яе, Яна проста

заплюшчвае вочы і згадвае той Ягоны пагляд, лёгкую ўсмішку, пасля якой для Яе раптам наноў ажылі ўсе колеры, гукі, пахі, і свет зноў, як у далёкім юнацтве, напоўніўся птушыным пошчакам, шэптам марскіх хваляў, мяккім водарам кветак...

Жывая, пульсуючая, ахінутая туманамі сіне-зялёная Зямля-Гея нарадзіла свайго Урана, нарадзіла свой сонечны, звонкі Ранак і пакахала яго так, як ніхто ніколі ў свеце яшчэ не кахаў, бо не было яшчэ людзей, бо не было нікога і ніхто, апроч яе, не спазнаў дзіўнай слодычы каханья...

Цяпер Ранак нараджаўся разам з сонцам, што выплівала зза мора. І хвалі расцякаліся пярыстымі, блакітна-ружовымі водбліскамі, неслі гэтае святло, асцярожна, мякка перадаючы адна адной, яны неслі гэтае святло да берага, рассыпаліся ў вясёлкавых салёных пырсках і зноў вярталіся туды, дзе набіраў сілу Ранак, дзе мусіў спраўдзіцца новы дзень...

Ён Яе не бачыў. Ён, заняты сваёй справай, не заўважаў Яе. А Яна, дарослая, стала я ўжо жанчына, як дзяўчынка, ледзь магла стрымаць, каб не выскачыла – сэрца, каб не кінулася ўніз, да мора – душу... Яна з усяе сілы абаперлася на мармур, і прыступка, на якой Яна сядзела, падалася, угнулася пад гэтым горкім, безнадзейным дотыкам яе лёгкіх, музычных пальцаў...

Там унізе, ля самага мора Ён ляпіў нешта з

пяску, і Яна мела шчасце бачыць гэта. Ён вылепіў з пяску, не з гліны, з мокрага пяску, Ён вылепіў дзяўчыну, што сядзела, як яна, на прыступцы, прыклаўшы да вуха ракавінку. Яна, гэтая дзяўчынка, сядзела і слухала... Яна, як у маленстве часта рабіла сама Сапфо, сядзела на беразе мора і, прыклаўшы да вуха ракавіну, слухала. Яна слухала цішыню, якая гучала, быццам дзіўная, чароўная музыка. І ў гэтай цішыні пульсавала Вечнасць... Вечнасць пульсавала ў гэтай, самай гучнай у свеце цішыні...

Ён працаваў усю ноч. І толькі з першымі сонечнымі промнямі нарэшце скончыў сваю працу. І, быццам вырваўся са сну, падняў да Яе свае вочы. Адразу пазнаў, усміхнуўся... Хто б ведаў, як штодня, сама сабе баючыся ў тым прызнацца, як Яна штодня чакала гэтай ягонай светлай, сонечнай усмешкі, як прагнула зліцца з ёю, бо тады адразу, імгненна ажывала, пачынала пульсаваць яе назаўжды змярцвелая, знямелая душа.

Ён абтрос ад пяску рукі і лёгка прыўзняўся, падышоў, падалося, птушкаю падляцеў да Яе, сеў побач. Яна часта ўяўляла сабе апошнім часам, як Ён падыходзіць, ахінае Яе сваім крылом, і Яны ўзлятаюць, Яны разам узлятаюць. Скрозь аблогі — да Сонца... І так лёгка, так проста было ім лётаць, там, у самай вышыні, дзе перамаўляюцца толькі целы і

душы... Ён сядзеў побач, глядзеў на мора... Абапёрся, хацеў падняцца, і выпадкова, зусім выпадкова пальцы іхнія сустрэліся. Гэта было ўсёго толькі імгненне, але яны сустрэліся... І позіркі, іхнія позіркі... Не ставала сілы, але яна ўсё ж адарвала свае вочы ад Ягоных вачэй. А пальцы, яе тонкія, устрывожаныя раптоўным дотыкам пальцы паўтарылі, а потым міжволі імкліва кранаючы мрамур, паўтаралі і паўтаралі нязбытную музыку рук, вуснаў, цела... Мрамур стаў цёплым, гарачым, ён раставаў, ён растаў і ператварыўся ў падатную, мяккую гліну, якая ўвабрала ў сябе і цяпер ужо праз стагоддзі пранясе след гэтае раптоўнае, нікім не заўважанай сустрэчы іхніх рук, іхніх лёгкіх крылаў...

Белапеніліся, мацней шапталіся марскія хвалі. А маленькая дзяўчынка сядзела ля іх, на самым краі і быццам не заўважала, што мора падступаецца ўсё бліжэй і бліжэй. Прыклаўшы да вуха ракавінку, яна слухала музыку вечнасці і нічога, нікога яна не баялася. Ёй не было страшна, бо яна, шчаслівая, несла ў сабе дотык ягоных чуйных, лёгкіх, уладарных далоняў. Яна створана была... Не, не з пяску, а з гэтых дотыкаў...

Богу роўным здаецца мне той,
Хто зараз так блізка стаіць ля цябе,
Хто чуе твой голас.

І смех. Каб я была побач з табою,
Знямела б...

Гэтыя радкі Сапфо перажылі больш за два з паловаю тысячагоддзі. І ўсе гэтыя гады яны немым плачам пульсуюць у душах тых, хто спазнаў таямніцу з таямніц зямнога быцця, у каго хоць раз у жыцці стала сілы разгарнуць свае крылы і ўзляцець... Скрозь аблогі, да сонца, і паглядам, дотыкам расчуленай душы запаліць у касмічнай глыбіні новую, сваю зорку. Без гэтага не можа быць Вечнасці. Без гэтага нашае жыццё не мае ніякага сэнсу...

Загадка Леанарда

Дыялог праз люстэрка

— І бачу я: дрэвы і кусты вялікіх лясоў пераўтворацца ў попел... Дрэвы і кусты вялікіх лясоў ператворацца ў попел...

Колькі разоў трэба паўтарыць гэтую загадку, каб нарэшце наяве ўбачыць: дрэвы — гэта дровы. Дрэвыдровы... Пабеларуску ўсяго адна літара. Леанарда ад гэтае слоўнае фантазмагоніі прыйшоў бы ў захапленне і абавязкова вывучыў беларускую мову. Мову, у якой ёсць гэтка прасты таемны код да разгадкі. Ён абавязкова вывучыў бы беларускую мову,